

1 jaar integrale jeugdhulp

Vernieuwing op basis van ervaring

Een doordachte start

Het decreet integrale jeugdhulp dat van toepassing werd op 1 maart 2014 kwam niet uit het niets. De evolutie naar een meer integrale en vraaggestuurde jeugdhulp in Vlaanderen was het gevolg van de commissies ad hoc en de maatschappelijke beleidsnota's binnen het Vlaams parlement. Daarin ontwikkelde zich de centrale doelstelling om in Vlaanderen te evolueren naar een meer kwaliteitsvolle hulpverlening. Dit door middel van doorgedreven samenwerking en meer participatie van kinderen, jongeren en hun omgeving. Het decreet van 2014 is het rechtstreekse gevolg van een externe evaluatie van een eerste decreet integrale jeugdhulp van 2004. Bij die evaluatie door het Instituut voor de Overheid werden alle actoren en stakeholders betrokken.

We investeerden vervolgens in een periode van zes maanden proefdraaien. In Oost-Vlaanderen werkte men in de vernieuwde jeugdhulp zodat de onvermijdelijke kinderziektes konden aangepakt voor de algemene uitrol over heel Vlaanderen. Deze proefperiode werd mee gemonitord door het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp (IROJ), waarin voorzieningen en gebruikers hun ervaringen en voorstellen hebben gebundeld.

Een nieuw jeugdhulplandschap

Het impact van het nieuwe decreet kan moeilijk worden overschat. Het hertekent, vertrekkend van een streven naar jeugdhulp op maat aan kinderen en jongeren, het hele jeugdhulplandschap. Cruciale ingrepen daarbij zijn: het systematisch aanwenden van de krachten van de gezinnen, het stroomlijnen en vereenvoudigen van de toegang tot de niet-rechtstreeks toegankelijke hulp door het installeren van een intersectorale toegangspoort, het uitbreiden en herpositioneren van het rechtstreeks toegankelijke aanbod en de brede instap, het verankeren van de crisishulp, een gedeeld omgaan met verontrusting met een specifieke rol voor de gemandateerde voorzieningen, inzetten op continuïteit in de hulp en op een participatieve jeugdhulp. Deze gerichte keuzes zijn voor niemand op het terrein vrijblijvend. De omslag maken naar een betere jeugdhulpverlening vraagt dan ook goed geïnformeerde jongeren, gezinnen en hulpverleners. En onvermijdelijk ook tijd.

Informatie over het nieuwe landschap is uitgebreid aangeboden, via verschillende kanalen: brochures, filmpjes, algemene toelichtingen en gerichte vorming. Ook dit jaar investeren we in informatie- en vormingsmomenten.

Een tussentijdse foto

Als we na een jaar een eerste balans opmaken van het nieuwe decreet, dan kan dat niet anders dan op basis van een tussentijdse foto zijn. Een veranderingsproces van die omvang vraagt, naast permanente opvolging, altijd enkele jaren. Vanuit die vaststelling loopt momenteel samen met de gebruikers en het werkveld een remediëringstraject en plannen we een externe evaluatie in 2018.

Dat belet uiteraard niet dat we de evoluties in de jeugdhulp permanent opvolgen. Wat krijgen we dan te zien op een tussentijdse foto na één jaar werken?

We beschikken over twee bronnen: de eerste cijfergegevens en de rapporten over hoe de verschillende regio's integrale jeugdhulp, bij monde van het intersectoraal regionaal overleg jeugdhulp (IROJ) de nieuwe situatie ervaren. De gegevens die we daaruit kunnen distilleren, verzamelen we hierna voor elk van de zes resultaatgebieden of doelstellingen van het decreet.

De zes doelstellingen

1. Vermaatschappelijking van de jeugdhulp

Onder de noemer vermaatschappelijking van de jeugdhulp focusten we de voorbije maanden op krachtgerichte methodieken. We investeerden in vorming voor hulpverleners en versterkten het werken met Eigen Kracht Conferenties, netwerkgroepen rond een cliënt (LUS vzw) en positieve heroriëntering. Begin 2015 werd de methodiek 'positieve heroriëntering' al ontsloten over gans Vlaanderen. Dit betekent een bijkomend aanbod voor 200 gezinnen (500.000 euro). We geven ook de vertrouwenspersoon een meer prominente plaats in de hulpverlening.

2. Toegang tot de jeugdhulp

De toegang tot de jeugdhulp staat voor twee uitdagingen: snel en gepast reageren en doorverwijzen in de brede instap (dit is het aanbod van het algemeen welzijnswerk (CAW's), Kind en Gezin en de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's)) en de instroom in de meer ingrijpende hulp stroomlijnen via de intersectorale toegangspoort.

We kunnen zeggen dat dat laatste lukt. Van 1 maart tot en met 31 december 2014 werden 12.600 cliënten aangemeld bij de toegangspoort. De aanmeldingen komen van diverse partners en er wordt, in functie van individuele noden, geprioriteerd. Waar nodig zetten we, zoals voorzien in het decreet, op een flexibele manier bijkomende middelen voor het verstrekken van de hulpverlening aan kinderen en jongeren met een complexe hulpvraag.

Om de meest complexe situaties, die vaak een samenspel tussen jeugdhulp, justitie en de kinderen jeugdpsychiatrie vereisen, te beantwoorden, maken we dit jaar 2 miljoen euro extra vrij. Zorgnetwerken kunnen 70.000 euro per cliënt inzetten bovenop het bestaande aanbod om op die manier voor de betrokkenen zorg te garanderen. We versterken hierbij het aanbod voor 35 jongeren.

Het functioneren van de toegangspoort – ondertussen heeft ook het informaticasysteem Insisto zijn deugdelijkheid bewezen - vertaalt zich in een passende doorstroom naar hulp. Dat illustreert

het bezettingscijfer voor de modules verblijf in de voorzieningen van Jongerenwelzijn: 95%, van Kind en Gezin meer bepaald in de Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning: 100,4% en in de voorzieningen van het Agentschap voor Personen met een Handicap VAPH: 113%. We kunnen zeggen dat het ICT-systeem stabiel draait en dat we, door continue aandacht voor verbeteringen naar gebruiksvriendelijkheid, binnen de jeugdhulp 1 gedeeld systeem realiseren.

Signalen en suggesties uit het werkveld en gebruikers over de vereenvoudiging van het aanmeldingsdocument (het zgn. A-document) en de procedures worden opgepikt in het lopende remediëringstraject.

Voor de brede instap blijft het een grote uitdaging om onderling afgestemd positie in te nemen in het nieuwe jeugdhulplandschap. Het werkveld signaleert dat er hier nog werk aan de winkel is. Dat geldt ook voor de verhouding tussen de brede instap en de gemandateerde voorzieningen. Ook het gegeven dat een deel van het niet rechtstreeks toegankelijke aanbod rechtstreeks toegankelijk is geworden heeft een invloed op de cliëntstromen. De beweging van het dichterbij brengen van de jeugdhulp naar de gezinnen betekent voor het aanbod van Jongerenwelzijn een echte trendbreuk. Deze beweging - die voor kinderen en jongeren met een beperking al langer loopt- startte pas begin dit jaar. Hierbij moeten we met alle partners werken aan een betere afstemming en regie binnen dit rechtstreeks toegankelijke aanbod. Ook die opdracht wordt verder uitgeklaard in een remediëringstraject. Voor wat betreft de CLB beseffen we dat het decreet, naast andere evoluties, een grote impact heeft. We voorzien hierbij in een afgestemde samenwerking Onderwijs-Welzijn en wachten de resultaten van de audit voor de CLB in. Wel merken we dat good-practices aantonen dat de leerlingenbegeleiding een cruciale spil is in goede en tijdige hulp en zorg voor kinderen en jongeren.

Investeren in de versterking van de jeugdhulp dichtbij onze gezinnen is en blijft natuurlijk een belangrijk aandachtspunt. Deze maand vertrekt nog een oproep naar het werkveld voor de versterking van het rechtstreeks toegankelijke hulpaanbod. We voorzien in een bijkomende input van 500.000 euro voor de rechtstreeks toegankelijke hulpverlening gericht op gezinnen met jonge kinderen in situaties van verontrusting waar een uithuisplaatsing dreigt. Dit aanbod krijgt intersectoraal vorm via samenwerking tussen organisaties van Jongerenwelzijn, Kind en Gezin en de geestelijke gezondheidszorg omwille van het frequent voorkomen van psychische problematieken bij deze doelgroep. We beogen een uitbreiding voor 120 kinderen en hun gezinnen.

3. Continuïteit in de jeugdhulp

Alvast drie vernieuwingen uit het nieuwe decreet dragen bij tot de continuïteit in de jeugdhulp: de contactpersoon-aanmelder, het cliëntoverleg en de bemiddeling.

De contactpersoon-aanmelder beschouwt het werkveld als een grote kans en opdracht: drempelverlagend effect, versterkte vertrouwensband tussen cliënt en hulpverlener en verhoogde betrokkenheid van de cliënt bij zijn traject. Tegelijkertijd geeft men terecht aan dat deze opdracht, die nieuw is, vragen oproept: waar begint en eindigt de verantwoordelijkheid van de contactpersoon-aanmelder) en wie neemt die opdracht in welke situatie op? Deze vragen behandelen we samen met het werkveld binnen het remediëringstraject. Dit moet resulteren in het maken van duidelijkere afspraken omtrent de opdracht van de contactpersoon-aanmelder,

meer en betere communicatie daarover en de vereenvoudiging van bepaalde aspecten van de aanmelding bij de Intersectorale toegangspoort.

Cliëntoverleg maakt mogelijk dat, begeleid door een opgeleide externe voorzitter, de cliënt, zijn omgeving en verschillende betrokken hulpverleners samen de hulpverlening coördineren en de gemaakte afspraken vastleggen in een werkplan. Er wordt ook een hulpcoördinator aangesteld die het te lopen traject begeleidt. Cliëntoverleg wordt toenemend ingezet. In 2014 223 keer.

Bemiddeling creëert de mogelijkheid dat conflictsituaties onder deskundige externe begeleiding kunnen worden uitgeklaard. Dat is een nieuwe mogelijkheid die ingezet kan worden wanneer conflicten de continuïteit in de hulpverlening bedreigen. Dit instrument kan nog sterker worden benut. In 2014 gebeurde dat slechts 39 keer. We bereiden een sensibiliserings- en bekendmakingscampagne voor om bemiddeling dichterbij de praktijk te brengen.

4. Omgaan met verontrusting

In het nieuwe decreet is verontrusting een gedeelde verantwoordelijkheid van alle hulpverleners. Als een hulpverlener er alleen, met zijn team en partners niet langer van overtuigd is dat hij de integriteit van de kinderen of jongeren kan waarborgen, kan hij een beroep doen op een gemandateerde voorziening (nl. ondersteuningscentrum jeugdzorg of vertrouwenscentrum kindermishandeling).

Vanuit hun mandaat bieden zij een consult aan of, wanneer de situatie daartoe noopt, komen ze tussen via een observerend of interveniërend casemanagement. Als maatschappelijke noodzaak in het geding is nemen zij hun verantwoordelijkheid en stappen indien nodig naar het parket. In 2014 gebeurden voor heel Vlaanderen 3.009 aanmeldingen bij het OCJ en 543 bij het vertrouwenscentrum kindermishandeling. In 1252 situaties werd consult gevraagd aan het ondersteuningscentrum jeugdzorg.

Deze gemandateerde voorzieningen zijn nieuw, want anders gepositioneerd in het landschap dan de vroegere comités voor bijzondere jeugdzorg. Het is dan ook nog zoeken naar hun positie en rol, zowel voor hen als voor de partners op het terrein: wanneer schakelen we een gemandateerde voorziening in, zijn de processen voldoende gekend en transparant zijn daarbij de meest gestelde vragen. In 2013 en 2014 vormden we in dit verband al 2500 hulpverleners. De komende maanden plannen we bijkomend onder meer intervisies in de regio's om de omgang met verontrusting, binnen de nieuwe decretale klijtlijnen en met aandacht voor ieders rol, verder te verduidelijken. Tevens zal er ook in het remediëringstraject veel aandacht zijn voor vereenvoudiging en verduidelijking van de werking en de samenwerking met de gemandateerde voorzieningen, afspraken rond informatiedeling en een gedeelde visie op verontrusting, waarbij de integriteit van het kind of de jongere steeds primeert.

Voor wat betreft de tussenkomst van de jeugdrechters zien we een stabiel gebleven situatie. Het aantal jongeren met een maatregel 'als misdrijf omschreven feit' (MOF) of verontrustende situatie (VOS) na een beslissing door de jeugdrechter in 2014 bedroeg 16.776 en is ongeveer hetzelfde als in 2013 – 16.826.

5. Crisisjeugdhulp

Crisishulp is, dank zij de integrale jeugdhulp, niet meer weg te denken in Vlaanderen. De volgende cijfers hoeven nauwelijks verdere duiding: in de periode maart-december 2014 waren er 4708 aanmeldingen voor 5625 kinderen. Voor heel 2014 waren dat 6491 jongeren.

Succes impliceert evenwel ook uitdagingen: de druk op de crisismeldpunten verhoogt. Daarom zijn ze over heel Vlaanderen recent versterkt met 9 voltijdse personeelsleden. Tevens zetten we in de provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen in de nabije toekomst 42 begeleidingen meer in door uitbreiding van de diensten Crisishulp aan Huis. Verder moeten we naast versterken ook continu evalueren hoe de crisisjeugdhulp zich verhoudt tot de 'reguliere' hulpverlening. Verdere afstemming en aandacht voor goede communicatie en vereenvoudiging van alle processen, zoals hierboven beschreven, zijn volop lopend.

Hoopgevend hierbij zijn zeker ook de stappen die recent gezet zijn in overleg met de federale partners binnen de gespecialiseerde geestelijke gezondheidszorg. In het raam van de uitvoering van de 'Gids naar een nieuw geestelijk gezondheidsbeleid voor kinderen en jongeren' werken we aan verregaande een afstemming van de crisismeldpunten en –aanbod binnen de jeugdhulp en de kinder- en jeugdpsychiatrie.

6. Participatie

Participatie is een doelstelling die zowel geldt in individuele hulpverleningsrelaties als beleidsmatig. Ook aandacht voor de rechten van de cliënt heeft daarin een plaats.

Wat dat laatste betreft maken we melding van een recente, druk bijgewoonde studiedag over hoe de rechten van de minderjarige in de integrale jeugdhulp concreet vorm kan krijgen. De beleidsparticipatie realiseren we in een permanente dialoog met de 42 vertegenwoordigers betrokken in de beleidsstructuren van de integrale jeugdhulp.

Uit een recent rapport van Zorginspectie, op basis van gesprekken met meer dan 400 minderjarigen en hun begeleiders, blijkt dat jongeren zich betrokken voelen in de wijze waarop hun hulpverleningstraject vorm wordt gegeven. Zowel bij het onthaal als bij de formulering van hulpverleningsdoelen en de evaluatie van het traject voelen jongeren zich beluisterd en kunnen ze actief participeren.

Een nieuwe governance-structuur en het actieplan jeugdhulp...

De grote veranderingen die het werken binnen het vernieuwde landschap met zich meebrengt, vragen overleg en ervaringsuitwisseling tussen alle betrokken actoren. Om die mogelijk te maken is een nieuwe governance-structuur ingevoerd waarin een gemengde stuurgroep maandelijks samenkomt. Alle actoren, ook de vertegenwoordiging van jongeren en gezinnen, zijn erin vertegenwoordigd zodat snel signaleren en reageren mogelijk is. Vanuit die gemengde stuurgroep kunnen ad hoc-werkgroepen een mandaat krijgen om deelaspecten van de integrale jeugdhulp, uit te klaren. In dit verband verwezen we al naar de opstart van een ad hoc werkgroep remediëring. Alle leden daarvan hebben knelpunten kunnen signaleren m.b.t. het lopende implementatieproces. Deze inventaris wordt nu systematisch besproken en weggewerkt met het oog op vereenvoudiging waar nodig.

De gemengde stuurgroep kijkt ook verder dan het decreet integrale jeugdhulp. Zij stuurt de uitvoering aan van het Actieplan Jeugdhulp, dat een bredere focus heeft. Zo wordt bijvoorbeeld

in concrete acties verder gegaan op de beloftevolle groei (het stijgend aantal kandidaat-pleeggezinnen) van de eengemaakte pleegzorg in Vlaanderen, willen we verder werk maken van innovatie en onderzoek in de jeugdhulp,...

De gemengde stuurgroep heeft ook recent geadviseerd over de besteding van de beschikbare uitbreidingsmiddelen in 2015.

Doorheen de tekst gaven we al die verschillende versterkingen mee. Alles op een rij gezet, betekent dit dat we in 2015 binnen de contouren van de 30 acties van het actieplan al de volgende nieuwe initiatieven realiseren:

- uitbreiding van de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp om uithuisplaatsing bij jonge kinderen te voorkomen: 500.000 euro;
- versterking van de crisismeldpunten met 9 extra voltijdse equivalenten;
- versterking van het aanbod van Crisishulp aan Huis in functie van de ondersteuning van de netwerken crisisjeugdhulp: 42 bijkomende begeleidingen;
- de opstart van de gesloten instelling Succurcale in juli, een bijkomende capaciteit voor 18 jongeren en tegelijkertijd investeren we in een uitbreiding van het intensieve mobiele aanbod van Jongerenwelzijn voor 60 jongeren om via onderbouwde programma's en methodieken de uitstroom uit de gemeenschapsinstellingen te bevorderen;
- Binnen de uitbreidingsmiddelen (6,4 miljoen euro) voor kinderen en jongeren met een handicap realiseren we een zeer gericht aanbod voor jongeren met de meest complexe hulpvragen: 2 miljoen euro.

Deze uitbreiding is een eerste stap in een meerjarenperspectief waarbij we doelgericht en systematisch de 30 acties in de komende jaren uitrollen.

We moeten ook wijzen op het cruciale belang van de structurele samenwerking van de Vlaamse met de met federale partners in de jeugdhulpverlening. Gelet op de 6de staatshervorming wordt een traject uitgestippeld naar een afgestemd decreet inzake jeugdrecht. Zowel met de jeugdmagistratuur als met de kinder- en jeugdpsychiatrie liggen hier belangrijke opportuniteiten om samen de hulp voor kinderen en jongeren beter af te stemmen.

Tot slot: op 6 mei verschijnt het jaarverslag 2014 van het Agentschap Jongerenwelzijn alsook het zorgregierapport voor dezelfde periode m.b.t. kinderen en jongeren met een beperking. Op dat ogenblik zullen de nodige kerncijfers over de jeugdhulpverlening in 2014 ter beschikking zijn.

Verdere informatie vindt u op www.jongerenwelzijn.be